

ZA PRENOČIŠČE.

Povest. — Napisal Juraj Pangrac.

III.

Dolgo ni mogel pozabiti Blaž, kako je prvi teden iskal po Ljubljani prenočišča. Res je rajši hodil še nadalje dannadan domov v Žabjo lužo spat, kakor pa da bi moral moledovati pri prebitih „Judih“ v Ljubljani za postelj. Pa ko je prišel tretji teden — se je Blaž že spet naveličal dannadan trapati v Ljubljano. Potožil je materi: „Kaj bi,“ je dejal, „je le prehuda! Zdelalo me bo! Če se ta reč kako ne preongavi, me mora biti konec prej ali slej, vam rečem. Him,“ je dejal dalje, „kdor ima količkaj v glavi, mora pritrčiti, da resnico govori Kroparjev Blaž.“

„Lej ga no, Blaže, pa nikar ne hodi v tovarno, saj te nihče ne sili. Viš, delavec je v domači vasi malo, dela pa obilo. Kar doma ostani in se loti dela v domačem kraju. Saj ga je kar čez glavo!“ Tako je velela in svetovala stara Kroparca, mati Blaževa.

„Slišite, kaj pa govorite, mati,“ je odgovoril Blaž. „Lejte, v tovarni imam dobro službo. Še Bog, da sem jo dobil. Osel bi bil, vam rečem, ko bi jo popustil kar tako.“

„Kakor veš, silim te ne. Stori po svoji previdnosti, da mi ne boš kdaj očital, da ti nisem prav svetovala. — Praviš: službe ne pustim! Viš, domov pa tudi ne moreš hoditi dannadan, to je prehuda! I, kaj pa, ko bi še enkrat poizkusil v Ljubljani! Lej, svet ti dam, da stopiš zopet v to ali ono hišo in poprosiš za prenočišče. In če drugače ne gre, pa naj bo, v božjem imenu, boš pa plačeval od postelje, pa je mir besedi.“

„Treba bo, treba! Drugega ne kaže,“ je pritrdil Blaž ter pričel misliti in ugibati, kam bi zopet stopil in kje bi še enkrat poprosil.

Ali človek ima včasih res večjo srečo kot pamet.

Ko jo ureže tretje sobote večer Blaž iz tovarne proti domu, mu nenkrat pade v glavo, kako prostorne hleve in svisli imajo Florijančkov boter na Posavju. Tam je že marsikdo prenočil, zakaj boter so usmiljenega srca in vsakemu radi dobro store. Spomni se torej Blaž, da sta z rajnkim očetom — Bog jim daj dobro — tudi ondi prenočevala, ko sta nesla brezove metle naprodaj. „Jemnasta, pa da se nisem tega preje domislil,“ si je očital Blaž in se udaril s prstom po čelu. „Glejte si no, tam moledvam, kjer ni; kjer pa je, ondi pa mimo grem.“ In ko je došel že na Posavje in je zagledal Florijančkovega botra dom, se mu je zazdelo, kakor da gre v svojo hišo, in silno se je razveselil. In ko je zavil k Florijančkovi hiši, so se prav tedaj — kakor nalašč — prikazali boter Florijanček na pragu. Blaž je stopil k njim in jim rekel: „Tako in tako. Dobro službo imam v tovarni v Ljubljani, prenočišča pa še ne. Vaša poslopja pa so razsežna in velika. Kaj, ko bi še mene vzeli pod streho? Prav nič se ne bo poznalo, zakaj v tej razsežnosti se še človek skriva kot krt pod zemljo. Enkrat sva že prenočevala na vašem hlevu z rajnkim očetom, ko sva prodajala brezove metle todokoli.“

„Kaj si ti Kroparjev iz Žabje luže, tistega metlarja sin?“ vprašajo boter Florijanček.

„Ahm, Kroparjev, iz Žabje luže, Blaž mi je pa ime.“

Dobrodušni Florijančkov boter so tedaj veleli: „Prvi nisi, ti Blaž, zadnji pa menda tudi ne boš, ki bo prenočil pod mojo streho. Hlev, veš, kje je. Lej, gori je dosti mrve. In v senu, pravijo, se človek najbolj izpočije; kar hodi gor spat.“

Tako je dobil Kroparjev Blaž prenočišče. Odvalil se mu je tisti dan velik kamen od srca. Zdaj bo lahko opravljal službo v tovarni in mu ne bo treba iskati, vsaj v poletnem času ne, postelje v Ljubljani. To se zna, kako iz srca je bil hvaležen Blaž Florijančkovemu očetu in kako toplo, čeprav ne ravno izbrano, se jim je zahvaljeval za podeljeno, zanj zares veliko dobroto. Zdaj je bil Blaž zadovoljen, da nikoli tako. Ob sobotnih večerih je hodil še vedno domov, tako da je bil čez nedeljo pri materi v Žabji luži, in šele ob ponedeljkih navsezgodaj jo je mahal zopet v tovarno v Ljubljano. Druge dneve je pa lepo ostal na Posavju, kjer se je prav imenitno odpočil v senu na Florijančkovem hlevu. Pa mislimo, da je bil tudi to en razlog, da je tako dobro spal na senu naš Blaž, ker mu ni bilo treba imeti sitnih skrbi, koliko bo veljala postelja . . . To se ve, da mu boter niso računali vinarja zanjo, dasi ni spil niti kapljice vina v njih gostilni. In to je bilo Blažu, ki je bil vse preje kakor zapravljivec, brez dvoma kaj pogodu.

Kakih štirinajst dni je že hodil Blaž na hlev spat. Tudi Florijančkova hlapca sta gori počivala. Tretji teden pa je začelo na hlevu strašiti . . .

O Blažu je bilo znano, da njega še nikdar ni potipal kak strah okrog srca. On se kratkomalo za kak strah še zmenil ni. Je bil preveč trdnih živcev, da bi bil stavil vero v strahove in prikazni ali v druge take spake in pokaze. „Samo hudobnega človeka se jaz bojim, drugih strahov pa ne,“ je dejal večkrat modro.

Toda o hlapcih, dasi sta bila močna in zagnetena, prava debeluharja nasproti Blažu, se ni moglo kaj takega trditi. Tadva sta bila pa bolj narejena na strah in vraže. Če je kak večer malo bolj ropotalo in praskalo gori po gredah, bi bila kmalu ušla s hleva. Ko pa sta uvidela, da se Blaž niti ne zmeni za to reč, sta ga vprašala: „I, Blaž Kroparjev iz Žabje luže, kaj ne slišiš: straši!“

„Pojdita no, pojdita! Kaj bo strašilo? Ali ne vesta, da je strah po sredi votel, ob straneh ga pa nič ni!“ je odgovoril Blaž spet modro.

„Pa le straši; poslušaj, kako ropoče in praska in skače po gredah, gori pod streho.“

„E, kakov maček je gori, ki miši lovi! Pa saj smo trije! Nas pač ne bo strah. Ko bi en sam tukaj spal, bi že šel pogledat, kaj da je. — Pa mene kar na miru pustita. Jaz bom zaspal; saj vesta, da strahu ni . . .“

Tako je dejal Blaž, se prevrnil na desno uho pa skoro nato že smrčal.

Tudi hlapca sta zatisnila oči, da bi zaspala. A ura je bila že pozno v noč, ko sta se še vedno preobračala. In še tisto spanje, kar ga je bilo, je bilo kaj nemirno in malo vredno.

To je bilo v sredo. Pa tudi v četrtek in v petek se je pojavil strah, pa čimdalje hujše. Za lahkoverna hlapca, ki bi že bila pobegnila s hleva, da ni bilo Blaža gori, so bile te noči naravnost mučne in strašne, a izdati tega nista hotela ter sta celo drug drugemu tajila. Sramovala sta se vendarle svoje plašljivosti ob belem dnevu, če sta se spomnila na tega trdega Žabjelužarja, ki je v najopasnejših in najhujših trenutkih mirno in trdno spal kot polh, če je tudi praskalo in ropotalo po gredah, kakor da plešejo sami rogati pod streho . . .

V soboto popoldne pa jo je mahnil, kakor vselej, Blaž domov v Žabjo lužo. In tako se je zgodilo, da sta šla ta večer hlapca sama spat na hlev. Kako se jima je gori godilo, to je izvedel Blaž, ko jo je v ponedeljek zjutraj primahal na Posavje, in sta se zagovedna in debelušna hlapca ravnovallila s hleva, kjer sta ob belem dnevu z bojaznijo v srcu in z nastežaj odprtimi očmi iskala strahu . . .

„Jehata, Blaž Kroparjev, kaj takega kot nocojšnjo noč, pa še ne, kar sem živ, to rečem,“ je brenčal s hripavim in vznemirjenim glasom veliki hlapec izpred hleva. In njegov drug, ki je tudi pravkar zlezal s stopnic in je štrbosnil na varna tla k velikemu hlapcu, je gledal resno, z bulečimi očmi v Blaža, kazal z roko gor na hlev, pa zatrjeval: „O-o!“ Z glavo je prikimalav kar naprej in kar naprej zatrjeval: „O-o! Mhm, Blaž, pa prav zares! . . .“

Blaž je postal.

„Je že spet imel maček svoj dan na hlevu. Ko je lovil miške in skakal po senu ter plezal in praskal po gredah, sta pa trapa zagovedna in babjevna menila, da se je nakanil na hlev sam peklenšček rubit njuni duši,“ si je rekel Blaž. Skoraj je vedel, kaj mu bosta odgovorila, pa ju je le vprašal: „Pa kaj je bilo?“

„Kaj je bilo?“ je ponovil v veliki razburjenosti veliki hlapec, čudeč se, da vpraša Blaž tako vsakdanje, tako mirno, kakor da bi se nič ne bilo zgodilo minolo noč. „Kaj da je bilo?“ je ponovil tedaj še enkrat, nato pa zatrdil: „Kaj? — Straši gor, ti rečem, straši, da še nikoli tega, ti rečem. Midva že ne greva več na hlev spat. Kaj bi strahu v gobec lezel, ti rečem! . . .“

„O-o! Pa prav zares. Blaž!“ je pritrnil iznova drugi hlapec, činkajoč še vedno z glavo in pljujoč si v roke.

Blaž je tedaj požrl debelo slino in se močno prestrašil. Pa ne strahov, tega naj nihče ne misli, saj smo rekli, da Blaža še ni potipal strah okoli srca. Ampak neka druga reč ga je zaskrbela, zaskrbela tako silno, da se je močno prestrašil. O, ko bi bil zagledal Blaž tudi sedem strahov skupaj, bi to njega, ki je bil trdne kože in trdih živcev, kakor vsi Žabjelužarji, ne vznemirilo tolikanj.

Ampak zaradi ležišča se je prestrašil Blaž, zaradi ležišča v senu, cene-nega in tako lahko pridobljenega pri dobrem in usmiljenem Florijančkovem botru na Posavju! O, Florijančkov boter so izkušen mož in vedo, kako in kaj: da se lahko spi na otepu slame v hiši, veži — — — ali pa na hlevu, v svislih poceni in dobro, kakor se niti v gosposkih pernicah ne odpočije.

„O, Florijančkov boter vedo, da je tako, kaj bi ne! Zato pa je dobil pri njih, s par besedami je dobil Blaž nočno ležišče, kakršno je bilo po njegovi volji in pameti. A ne tako v mestu. Ondi je izpraševal Blaž, prosil, — nič: ni jim šlo v glavo, ne bradatemu gospodu, ne drugim, kjer se je oglasil, kako in kaj. Niso ga marali razumeti in naposled niti ne več poslušati ti škrici in sitne mestne gospe. Kmalu bi bil Blaž še zaprt, da ni imel mož pravice, ki je moral biti bržčas iz Žabje luže doma, dasi ga Blaž ni poznal, več soli v glavi in usmiljenja v srcu, kakor vsa mestna gosposčina“

Zaradi ležišča se je torej prestrašil Blaž, da je požrl iznenaden debelo slino; zaradi nočnega ležišča, da bi ga ne izgubil po taki budalosti, ga je prijelo in vzdignilo, da je vprašal nad vse vznemirjeno: „Pa zakaj ne pojdeš gor na hlev spat, â? Pa zakaj ne? . . .“

Zdaj sta pripovedovala hlapca v živih barvah, kako je bilo.

Komaj sta legla in zatisnila oči, pa je začela tista reč, tisti strah. Škrtało je — pa kako! — ropotalo — pa kako! —, in potem je skakalo in se premetavalo po gredah, da se Bogu usmili — vse drugače in v večji meri kakor prejšnje noči. In naposled, — se je strah, menda je bil res sam peklenšček, zavrtel pod streho in skočil z grede — kam? Tega hlapca nista vedela; zakaj zavpila sta oba hkrati, divje, kakor da ju že drži strah, in skoprnela bi bila od strahu, da bi ne bila naglo pobegnila in ušla s hleva . . .

„No, kdo bi še potemtakem lazil na tak hlev spat!“ je vzkliknil naposled veliki hlapec in pogledal vprašujoče Blaža, češ, mislim, da tudi ti ne, ki si iz Žabje luže doma.

„O-o! Jaz že ne več na hlev! Nobena sila me ne spravi več gor spat! O-o!“ je javkal in trdil drugi hlapec in pokimaval z glavo in činkal kar naprej. Veliki hlapec pa, v svesti si, da pač tudi Blaža ne bo zdaj več mikalo na hlev, je pristavil: „Seve, branilo se tudi poslej nobenemu ne bo spat hoditi na hlev, to je res!“ Pa je pogledal iznova Blaža, da bi videl, kakšno barvo bo zdaj pokazal. A prav te zadnje besede so Blaža vidno in s pridom utolažile.

„O, da mi le ni zabranjeno, kaj drugo? Da le nisem ob postelj, kaj strah!“ je vskliknil Blaž skoroda razveseljen. Nato pa je dejal: „Jaz se nič ne menim za to reč. Pridem vseeno na hlev spat. Če res gori straši, bom vsaj enkrat videl, kakšen je strah . . .“ Tako je dejal Blaž in odhitel dalje.

Hlapca pa sta se čudila, da se upa ta Žabjelužar tako govoriti. Vendar pa sta bila v dno duše prepričana, da bo do večera že snedel besedo, da mu bo dotlej srce, čeprav je le žabjelužarsko, ušlo v hlače, če ne celo v njegov kvedrasti črevelj . . . Pa sta se le zmotila. Zvečer sta zagledala Blaža, ki je lezel na hlev v mrvo, kakor je bil zjutraj rekel.

„E, ne bom premenjaval. Se preveč težko dobi tako ležišče — in če bi tudi še kaj hujšega prišlo,“ si je mislil Blaž, se ukopal gori na hlevu v mehko, vonjavo seno, naredil križ (večerno molitev je bil odmolil že spoto) pa je zaprl oči.

„Jehata, ta ti je pa trd!“ je viknil spodaj veliki hlapec. „A to rečem,“ je pristavil, „nocojšnjo noč bo še čudno gledal, kod se pride po najkrajšem potu s hleva“... .

„O o!“ je prikimal val drugi hlapec in pljuval v roke, kakor da bi se bilo treba oprijeti že zdaj, da ga ne odnese ponoči pokaza nemarna in nebodijetrega — strah s hleva... .

(Dalje.)

POL ZA SMEH, POL ZA RES.

Iz torbe o. Ivana svetokriškega.

Priredil Josip Balič.

2. Bore mož.

Neka žena je imela zelo preprostega in šutastega moža. Morala je vse opravljati sama in še v gospodarstvu nositi hlače; on pa ni bil za drugega, kakor da je jedel in spal. Večkrat ga je žena radi tega kregala in celo zmerjala; pa zastonj, ker „mehnevž“, kakor ga je porogljivo nazivala, je ostal vedno le „mehnevž“.

Neki dan se je bila ona namenila od doma po opravilih, zato priporoči možu piščeta, rekoč: „Povari vendar piščančke, da jih ne odnese jastreb.“ Nato odide.

Mož varuje in pazi nekaj časa, a naposled ga premaga spanec, da sladko zadremlje v senci košatega drevesa. Medtem prifrči nenadoma jastreb in bliskoma odnese eno pišče.

Žena, prišedši domov, opazi takoj, da manjka eno pišče. Nevoljna kliče in išče moža. Dobi ga pod hruško spečega. Ne bodi lena, zgrabi naglo palico ter ga naklesti in ozmerja.

Drugi dan gre žena po opravkih zopet z doma. Priporoči spet možu piščeta z vso strogostjo in mu tudi prepové jesti iz lonca na polici, češ, da je strup notri. Pa ni bil strup, nego med: ona je namreč rada med lizala.

Ko odide žena, gre siromaški mož, ki se je bal biti zopet tepen, in priveže vsa piščeta enega za drugim na dolgo vrvico, misleč, da se tako nobeno ne more izgubiti. Nato sede zadovoljen v senco.

V tem, ko v hladu premišljuje to in ono, zlasti pa hudobijo svoje žene, prišumi zopet jastreb in ugrabi eno pišče, pa odnese ž njim tudi druge na vrvi privezane.

Ko to vidi bore mož, se močno prestraši ter jame obupavati. Misli si: „Če me je žena radi enega piščeta tako stepla, zdaj me celo ubije. Boljše bo, da si sam zavdam, nego, da me ona stepe do smrti.“ Kaj stori? Stopi srčno v hišo, vzame lonec s police ter hlastno pojé vse, kar je bilo notri. Nato se zavalí leno na posteljo ter v strahu pričakuje smrti.

Nato pride žena domov. Gleda po piščetih, a ni jih nikoder. Kliče moža, ali vse je tiho. Nemirna steče na pód, kjer najde moža široko steg-